

II. DEFINICJA OBSZARU OBJĘTEGO LSR Z UZASADNIENIEM JEGO WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI

2.1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD

W ramach prezentowanej poniżej diagnozy przeprowadzono ocenę potencjału obszaru EGO oraz dotychczasowe jego wykorzystanie. Obszar obejmuje 8 gmin wiejskich oraz 2 gminy miejsko-wiejskie należące do następujących powiatów:

1. ełckiego: gminy wiejskie Kalinowo, Prostki oraz Stare Juchy;
2. gołdapskiego: gminy wiejskie Banie Mazurskie, Dubeninki oraz gmina miejsko-wiejska Gołdap;
3. oleckiego: gminy wiejskie Kowale Oleckie, Świętajno i Wieliczki oraz gmina miejsko-wiejska Olecko.

Wykaz gmin wraz z identyfikatorami jednostki podziału terytorialnego kraju, zgodnymi z obowiązującymi przepisami, przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 1. Gminy objęte obszarem działania LGD „Lider w EGO”

Nazwa gminy	Rodzaj gminy	Identyfikator jptk	Liczba osób wg. stałego miejsca zameldowania na dzień 31.12. 2006 r.	Powiat
Kalinowo	wiejska	280503 2	7 114	ełcki
Prostki	wiejska	280504 2	7 582	ełcki
Stare Juchy	wiejska	280505 2	4 096	ełcki
Banie Mazurskie	wiejska	281801 2	4 110	gołdapski
Dubeninki	wiejska	281802 2	3 255	gołdapski
Gołdap	miejsko-wiejska	281803	19 917	gołdapski
Kowale Oleckie	wiejska	281303 2	5 548	olecki
Świętajno	wiejska	281305 2	4 166	olecki
Wieliczki	wiejska	281306 2	3 494	olecki
Olecko	miejsko-wiejska	281304	21 454	olecki
RAZEM			80 736	

2.2. Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe

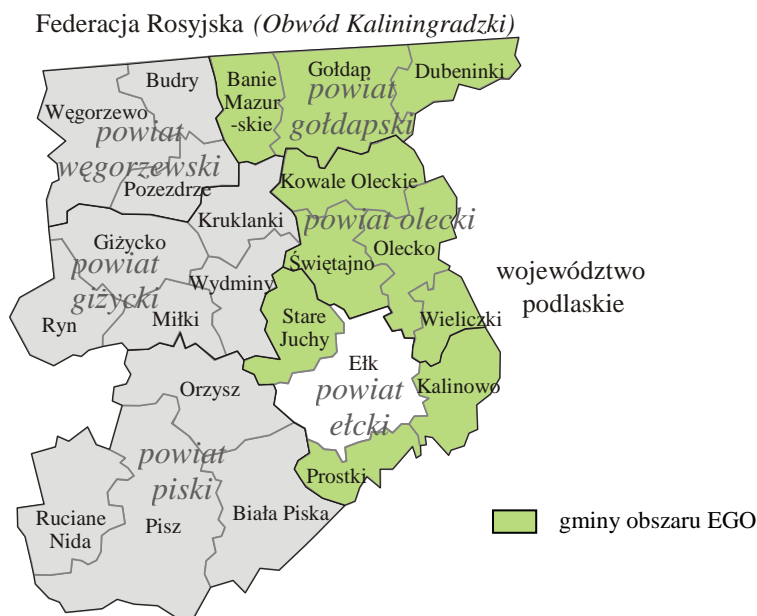
2.2.1. Uwarunkowania przestrzenne

Lokalna Grupa Działania dla obszarów wiejskich subregionu EGO została powołana w formie stowarzyszenia pod nazwą „**LIDER w EGO**”. Funkcjonuje ona w północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego na terenie 3 powiatów, ełckiego, gołdapskiego i oleckiego.

Teren działania tej grupy graniczy od północy z Obwodem Kaliningradzkim, od wschodu i południa z powiatami suwalskim, augustowskim i grajewskim wchodzącymi w skład województwa podlaskiego, a od zachodu z powiatami węgorzewskim, giżyckimi i piskim (rys. 1). Obszar EGO z Obwodem Kaliningradzkim powiązany jest drogowym, dwustronnym przejściem granicznym w Gołdapi (Gołdap – Gusiew).

Ogólna powierzchnia gmin subregionu EGO w 2006 r. wynosiła 2358 km², w tym 712 km² (tj. 30,2% powierzchni EGO) zajmowały gminy powiatu ełckiego, 772 km² (32,7%) gminy powiatu gołdapskiego i 874 km² (37,1%) gminy powiatu oleckiego. Ogólna powierzchnia tych gmin stanowiła zaledwie 9,8% powierzchni województwa warmińsko-mazurskiego i od 1999 r. utrzymuje się na bardzo zbliżonym poziomie. Na analizowanym terenie największymi obszarowo gminami są: gmina miejsko-wiejska Gołdap, obejmująca obszar 362 km², tj. 15,4% ogółu powierzchni EGO oraz gmina

Kalinowo obejmująca 284 km², tj. 12,0% obszaru objętego diagnozą. Najmniejszymi powierzchniowo gminami są gminy Wieliczki (6,0% powierzchni EGO) i Stare Juchy (8,4%).

Rys. 1. Granice administracyjne gmin subregionu EGO oraz gmin z nimi sąsiadujących (stan na 1.01.2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na terenie EGO w 2006 r. funkcjonowało łącznie 449 miejscowości, w tym 447 miejscowości wiejskich. W porównaniu do 1999 r. zanotowano spadek liczby miejscowości wiejskich (o 4). Na analizowanym obszarze funkcjonują jedynie 2 miasta – Gołdap i Olecko.

W ujęciu geograficznym zasięg działania EGO obejmuje obszar Pojezierza Mazurskiego. Krajobraz tych ziem ukształtowany został przez liczne zlodowacenia czwartorzędowe na przestrzeni milionów lat, a głównie przez ostatnie – bałtyckie. Charakterystyczne dla tych obszarów są wyżynne, pagórkowate tereny z licznymi wzgórzami poprzecinanych dolinami rzek i jezior oraz licznymi dużymi kompleksami leśnymi i małymi zagajnikami, mokradłami i bagnami. Zasadniczym elementem przyrodniczym Pojezierza Mazurskiego są skupiska naturalnych jezior i rzek. Ponadto na terenie działania EGO znajdują się najwyższe w północno-wschodniej Polsce wzgórza, a wśród nich Szeska Góra (309 m n.p.m.) w powiecie oleckim oraz Piękna Góra (270 m n.p.m.) w powiecie gołdapskim, wchodzące w skład Mazur Garbatych wiodących z Elku aż do granicy z Obwodem Kaliningradzkim. Na całym obszarze województwa występują od powierzchni utwory czwartorzędowe, pokrywając ciągłą warstwą podłoża starsze. Miąższość czwartorzędów jest terytorialnie zróżnicowana, na ogół wynosi od kilkudziesięciu do ponad 200 m, przeważnie zawiera się pomiędzy 100 a 200 m. Znaczne powierzchnie zajmują osady morenowe o charakterze zwałowym¹.

W 2002 r., w wyniku korekty administracyjnego podziału kraju, z powiatu olecko-gołdapskiego utworzono dwa nowe powiaty: olecki i gołdapski. Ponadto z powiatu giżyckiego wydzielono gminę wiejską Banie Mazurskie, która weszła w skład nowoutworzonego powiatu gołdapskiego. Zmiany te w dużym stopniu utrudniły proces zbierania danych i prezentowania pewnych zjawisk w ujęciu dynamicznym i są one przyczyną braku niektórych informacji za 1999 r.

¹ ZSRW Subregionu EGO. Opracowanie przygotowane w ramach projektu Aktywizacja społeczności lokalnej oraz rozwój obszarów wiejskich na obszarach atrakcyjnych turystycznie w EGO (Elk, Gołdap i Olecko). Projekt zrealizowany z wykorzystaniem środków Unii Europejskiej w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, Działania 2.7. Pilotażowy Program Leader+, zrealizowany przez „Stowarzyszenie EGO Kraina Bociana” pod nadzorem FAPA – Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

2.2.2. Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze

Na terenie gmin tworzących subregion EGO panują specyficzne warunki klimatyczne, które są charakterystyczne dla całego województwa. Warmińsko-mazurskie należy bowiem do najzimniejszych obszarów w Polsce, gdzie obserwuje się stałe ścieranie się mas powietrza atlantyckiego i kontynentalnego. Wpływa to na zróżnicowanie średnich temperatur i długości okresu wegetacji. Średni okres wegetacji na terenie EGO wynosi 185-195 dni i jest od 2 do 4 tygodni krótszy niż w południowo-zachodniej Polsce. Charakterystyczne cechy klimatu panującego na obszarze EGO to: długa i mroźna zima, trwająca średnio około 120 dni, krótkie lato (75-80 dni), najkrótszy w Polsce okres bezprzymrozkowy (pierwsze wiosenne przymrozki pojawiają się o około 40 dni wcześniej niż na zachodzie i trwają o miesiąc dłużej), najdłuższy w kraju okres zalegania pokrywy śnieżnej wynoszący 70-100 dni (szczególnie w rejonie Gołdapi), krótkie i opóźnione pory przejściowe – wiosna i jesień oraz duża liczba dni mroźnych w roku (około 60). Roczne sumy opadów na analizowanym obszarze uzależnione są od rzeźby terenu, a co za tym idzie wzrastają wraz ze wzrostem wzniesienia nad poziomem morza.²

Analizując przestrzenne zróżnicowanie warunków klimatycznych na terenie EGO, należy zaznaczyć, że w gminach tego subregionu są one znacznie gorsze niż średnie w województwie i średnie w kraju, dlatego zwyczajowo nazywa się go „polskim biegunem zimą”.

Rejon **powiatu oleckiego** wyróżnia się małym nasłonecznieniem, bowiem w rejonie tym w ciągu roku występuje jedynie 36 dni pogodnych, przy średniej dla Polski wynoszącej 45 dni. Niższa jest też średnia temperatura powietrza przeciętnie o około 2°C. Natomiast średnie roczne sumy opadów wynoszą 550-750 mm.³

Klimat **powiatów ełckiego⁴ i gołdapskiego⁵**, obok powiatu oleckiego i terenów górskich, należy do najzimniejszych w Polsce. Średnia temperatura roczna w powiecie ełckim wynosi około 6,6°C, temperatura stycznia -4,2°C, lipca 17,8°C. Natomiast w powiecie gołdapskim najzimniejszym miesiącem jest luty ze średnią temperaturą -4,5°C, a najcieplejszym lipiec ze średnią temperaturą wynoszącą 17°C. Ilość opadów jest tu stosunkowo duża, z rzadka występują posuchy, duża jest jednak wietrzność. W lecie przeważają wiatry zachodnie i północno-zachodnie, zimą południowo-wschodnie i zachodnie.

Na terenie obszaru EGO występuje duże zróżnicowanie gleb pod względem właściwości fizycznych i chemicznych. Wśród gruntów ornych przeważają gleby jakościowo średnie (klasy IIIa, IVa, IVb), bielcowe i brunatne, średniozwięzłe (w powiecie ełckim) i lekkie (w powiecie gołdapskim), podatne na erozję. Gleby powiatu ełckiego są zasobne w próchnicę, podczas gdy gleby powiatu oleckiego odznaczają się małą zasobnością w składniki odżywcze oraz niską zawartością minerałów ilastych, co powoduje, że tylko znikoma ich część jest wykorzystywana rolniczo. Natomiast gleby powiatu gołdapskiego charakteryzuje duża kamienistość. Grunty o najwyższej żyzności na obszarze funkcjonowania EGO występują lokalnie.⁶ Co warto podkreślić, podstawowym walorem gleb tego terenu jest ich czystość, wynikająca ze śladowej zawartości metali ciężkich. Duża czystość gleb daje gwarancję uzyskiwania pozbawionych zanieczyszczeń ziemiopłodów i kwalifikuje subregion EGO do produkcji rolnej metodami ekologicznymi. Zagrożenie może stanowić zwiększenie dawek nawożenia mineralnego na gruntach ornych.

Kopaliny o znaczeniu gospodarczym występujące na obszarze województwa, w tym na terenie analizowanych gmin, zalegają głównie w przypowierzchniowej warstwie osadów czwartorzędowych. Udokumentowane zasoby surowców naturalnych w województwie są nieregularne, środkowa i południowa część regionu bogatsza jest w złoża kopalin budowlanych, natomiast północna obfituje

² Tamże.

³ *Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Oleckiego* realizowanego w ramach w Priorytetu 3 *Zintegrowany Program Operacyjnego Rozwoju Regionalnego*.

⁴ www.powiat.elk.pl

⁵ *Plan rozwoju lokalnego powiatu gołdapskiego* opracowany przez Zarząd Powiatu w Gołdapi.

⁶ *Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Subregionu EGO*.

w złoża kopalin wykorzystywanych leczniczo.⁷ Wśród bogactw naturalnych, o charakterze kopalnym, występujących na terenie gmin EGO można wymienić: glinę, piasek, żwir oraz torf, a także złoża borowiny i podziemnych wód mineralnych w okolicach Gołdapi. Zasobność tych surowców nie jest jednak na tyle wielka by uzasadniała eksploatację na większą skalę.⁸

Na obszarze EGO występuje dużo jezior, choć jeziorność tego terenu oceniana jest jako przeciętna. Na znacznej części jezior wprowadzona jest strefa ciszy (do 98% jezior w powiecie ełckim). Ponadto na obszarze EGO występuje kilkanaście rzek, m.in.: Ełk, Gołdapa i Węgorapa oraz Lega. Większość wód powierzchniowych terenu EGO należy do II lub III klasy czystości. Stan wód w jeziorach i rzekach umożliwia kąpiel i rekreację.⁹

Obszar EGO wyróżnia się unikatowymi w skali kraju i Europy walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi środowiska naturalnego pod względem bogactwa i różnorodności form i gatunków roślin i zwierząt. Ponadto ze względu na szereg czynników sprzyjających ochronie wyjątkowego środowiska przyrodniczego subregionu EGO przed degradacją, m.in. położenia na terenie „Zielonych Płuc Polski”, słabego zaludnienia, dużego udziału użytków zielonych, braku uciążliwych zakładów przemysłowych oraz naturalnego ograniczenia intensywnej produkcji rolnej, zasoby naturalne tego terenu wciąż prezentują bardzo wysoką jakość ekologiczną. Może to istotnie przyczynić się do powstania wielu miejsc pracy w sektorze obsługującym ruch turystyczny, szczególnie poprzez tworzenie małych przedsiębiorstw gastronomicznych, pensjonatów czy gospodarstw agroturystycznych. Ważne jednak jest by ludność mieszkająca na tych terenach wykazywała aktywne postawy w tym kierunku. Należy pamiętać, że znaczną część tych terenów, jak i całego województwa, zajmują obszary popegeerowskie, gdzie zamieszkała ludność cechuje się biernością zawodową i przewagą postaw roszczeniowych. Jednak połączenie walorów przyrodniczych z aktywnymi postawami ludności może przyczynić się do zaktywizowania lokalnego rynku pracy, szczególnie na obszarach wiejskich.

Do dużej atrakcyjności przyrodniczej obszaru gmin EGO, a co za tym idzie i do atrakcyjności turystycznej, zaliczyć należy dużą lesistość tych terenów. Powierzchnia lasów w 2006 r. na analizowanym terenie wynosiła 60,6 tys. ha, co stanowiło 8,3% powierzchni lasów województwa warmińsko-mazurskiego, na terenie którego średnia lesistość wynosiła 30,1%. Natomiast średni wskaźnik zalesienia na obszarze EGO wynosił 25,7%. Na uwagę zasługuje fakt, że w porównaniu do 2004 r. powierzchnia zajmowana przez lasy wzrosła prawie o 0,3 tys. ha.

Najwyższy wskaźnik lesistości w 2006 r. występował na terenie gmin: Dubeninki (40,0% ogółu powierzchni gminy), Kowale Mazurskie (36,3%) oraz Banie Mazurskie (31,8%). Na wysoką lesistość tych gmin wpływ mają położone na ich terenie dwie puszcze: Borecka oraz Romincka stanowiące najcenniejsze obszary leśne Pojezierza Mazurskiego. W pozostałych gminach wskaźnik lesistości utrzymywał się na poziomie niższym od średniej w województwie.

Teren objęty diagnozą, jak i całe województwo warmińsko-mazurskie, charakteryzuje się wysokim potencjałem przyrodniczym, co przyczyniło się do stworzenia na tym terenie licznych obszarów prawnie chronionych. Powierzchnia tych obszarów w 2006 r. wynosiła 123,6 tys. ha, tj. 52,4% ogólnej powierzchni EGO, podczas gdy w województwie wskaźnik ten kształtował się średnio na poziomie 46,3%. W porównaniu do 1999 r. w większości gmin, jak i na całym terenie objętym analizą, powierzchnia obszarów prawnie chronionych uległa zmniejszeniu. Jedynie w gminach: Banie Mazurskie, Dubeninki oraz Gołdap odnotowano wzrost ich powierzchni. Udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni gmin kształtował się od 25,1% w gminie miejsko-wiejskiej Olecko do 97,9% w gminie Dubeninki.

Przyrodnicza charakterystyka EGO uwzględniająca tylko trzy wskaźniki, tj.: powierzchnię zbiorników wodnych, stopień lesistości oraz powierzchnię obszarów prawnie chronionych jest

---

⁷ *Strategia zintegrowanego rozwoju gmin północnego obszaru Wielkich Jezior Mazurskich*. Opracowanie przygotowane przez „ZB” Centrum Szkoleniowo-Doradcze Zbigniew Brodziński we współpracy ze Stowarzyszeniem Doradców na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Instytutem Turystyki na zlecenie Fundacji „Kanał Mazurski” w ramach Pilotażowego Programu Leader+.

⁸ *Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Subregionu EGO*.

⁹ Tamże.

charakterystyką niepełną. Jednakże ukazanie, jaki potencjał tkwi w walorach środowiskowo-przyrodniczych regionu i jak może być on zaktywizowany jest niezbędne, jeżeli chce się w pełni wykorzystać szanse na tworzenie nowych miejsc pracy tkwiących w tych uwarunkowaniach. Tym bardziej, iż w świadomości mieszkańców innych województw oraz nierzadko innych krajów, województwo warmińsko-mazurskie postrzegane jest jako region o nieskażonej przyrodzie, co stwarza ogromne szanse dla rozwoju turystyki, a co za tym idzie tworzenia nowych miejsc pracy.

2.2.3. Uwarunkowania historyczne i kulturowe

Uwarunkowania historyczne

Dowody obecności ludzi na terenach dzisiejszego obszaru EGO pochodzą już z czasów sprzed naszej ery. Z kolei pierwsze pisemne wzmianki o ludach zamieszkujących te ziemie podał w II wieku naszej ery grecki geograf Ptolemeusz. Do XIII w. żyły tu pruskie plemiona Jaćwingów. Od 1226 r. aż do początku XIV w. tereny te były systematycznie podbijane przez Zakon Krzyżacki. Przez obszary dzisiejszego EGO przeszły również: wojna trzynastoletnia, Potop szwedzki, pożary, zarazy i epidemie. W latach 1709-1711 na dżumę zmarła duża część tutejszej ludności.¹⁰

Po wygranej przez Polskę wojnie trzynastoletniej (1454-1466 r.), część terytorium państwa zakonnego została przyłączona do Korony (Pomorze Gdańskie, Ziemia Chełmińska i Warmia). Pozostała część w 1525 r. uległa (w ramach ogólnoeuropejskiego nurtu reformacyjnego) sekularyzacji. Powstały Prusy Książęce, które były lennem Rzeczypospolitej. Prusy Książęce stały się częścią utworzonego w 1701 r. Królestwa Pruskiego. Od tego momentu aż do 1945 r. terytorium to było częścią państwa niemieckiego. Podczas panowania krzyżackiego, pruskiego i niemieckiego w Prusach Wschodnich nastąpił znaczący rozwój cywilizacyjny, między innymi w postaci lokacji miast, rozwoju sieci drogowej, nowoczesnego systemu wymiany handlowej i organizacji państwowej. Po II wojnie światowej obszar Prus Wschodnich został podzielony między Rzeczpospolitą Polską a Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.¹¹

Uwarunkowania kulturowe

Kulturowy charakter regionu EGO ukształtowany został przed wieloma wiekami w czasie zgodnego współzamieszkiwania tych terenów przez kilka grup narodowościowych, m.in. Polaków, Niemców, Litwinów. Stanowi on unikalną mieszankę tradycji ludności miejscowej oraz zwyczajów przybywających osadników. Niewątpliwym wpływ miała również przynależność tych obszarów do Królestwa Pruskiego.

Dzisiejszy charakter kulturowy wyłania się z rodzaju odbywających się imprez i wydarzeń, z działalności instytucji kulturalnych, a także aktywności zespołów folklorystycznych i twórców ludowych. Wśród organizowanych imprez bardzo dużo jest zawodów sportowych odbywających się we wszystkich powiatach. Brakuje natomiast wydarzeń nawiązujących do tradycji i folkloru (odosobniony przykład to „Gulanie Ludowe” – impreza w Dworku Mazurskim). Kilka wydarzeń kulturalnych nawiązuje do bliskich związków z mniejszością ukraińską i niemiecką oraz nieliczne do obrzędów i zwyczajów ludowych. Pod tym względem największą aktywność wykazuje powiat olecki, dzięki prężnie działającemu Stowarzyszeniu Twórców Ludowych Mazur i Suwalszczyzny, które między innymi organizuje różnego rodzaju atrakcje dla turystów związane z tradycjami i obrzędami (m.in. wesele wiejskie w oparciu o tradycje, zwyczaje i obrzędy mazurskiej kultury ludowej z lat 50-tych), wernisaże, występy folklorystyczne, ale jest niestety jedyną tego typu organizacją. Mała jest również ilość i aktywność zespołów ludowych. Działają tutaj jedynie zespoły folklorystyczne: Romniczanie, Okaryna, Mali Romniczanie, Prząśniczki (dwukrotnie zajęły pierwsze miejsce w przeglądzie zespołów ludowych w Kazimierzu Dolnym), Korowód i Oleckie Echo.¹²

Do bogactwa kulturalnego EGO zalicza się kuchnię regionalną, m.in. charakterystyczne dla tego regionu kartacze (zwane też cepelinami) – duże owalne pyzy ziemniaczane z nadzieniem

¹⁰ Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Subregionu EGO zrealizowana w ramach projektu UE Aktywizacja społeczności lokalnej oraz rozwój obszarów wiejskich na obszarach atrakcyjnych turystycznie w EGO (Elk, Gołdap i Olecko). Gdańsk 2006 r.

¹¹ Tamże.

¹² Zintegrowana Strategia Rozwoju...

mięsnym, a także potrawy z dziczyzny i grzybów, babka ziemniaczana, klopsiki rybne, soczewiaki, potrawy z raków i ryb (sielaw, siej, sandaczy i sumów).

2.3. Ocena społeczno-gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej¹³

2.3.1. Potencjał demograficzny

Ludność

Jednym z podstawowych, a zarazem jednym z najważniejszych uwarunkowań rozwoju danego obszaru jest stan ludności i jego zmiany. Na terenie subregionu EGO, po zsumowaniu danych Głównego Urzędu Statystycznego dla gmin objętych diagnozą z dnia 31 grudnia 2006 r., zameldowanych było łącznie **80736 osób**, co stanowiło zaledwie 5,6% ludności województwa¹⁴. Z przeprowadzonej analizy wynika, że liczba ludności na tym terenie z roku na rok nieznacznie spada. W porównaniu do 1999 r. liczba ludności zmniejszyła się o 1,1 tys., tj. o 1,4%. Tendencja ta obserwowana jest w całym województwie warmińsko-mazurskim i wydaje się, że będzie ona utrzymywała się w przyszłości. W 2006 r. na analizowanym obszarze najliczniej zamieszkałymi gminami były gmina Olecko, na terenie której mieszkało ponad 26% ludności obszaru objętego diagnozą oraz Gołdap (24,7%). W dalszej części opracowania dane o liczbie ludności będą dotyczyć ludności według faktycznego miejsca zamieszkania (zał. nr 2.1).

Średnia gęstość zaludnienia w całym EGO w 2006 r. wynosiła 34 osoby na km², podczas gdy ta sama wartość dla regionu Warmii i Mazur kształtowała się na poziomie 59. Wartość tego wskaźnika była zróżnicowana terytorialnie i wahała się, poza gminami miejsko-wiejskimi, od 15 osób na 1 km² w gminie Dubeninki do 32 osób na 1 km² w gminie Prostki. Należy tu jednak zaznaczyć, że gęstość zaludnienia w części miejskiej gmin miejsko-wiejskich Gołdap i Olecko jest znacznie większa i w 2006 r. wynosiła odpowiednio 775 osób na km² i 1402 osoby.

W populacji ludności mieszkającej na terenie działania EGO udział mężczyzn i kobiet utrzymywał się na prawie identycznym poziomie, w wyniku czego na każdych 100 mężczyzn przypadało 101 kobiet, podczas gdy w województwie 105. Współczynnik feminizacji wartość na poziomie średniej subregionu EGO osiągnął w gminach Banie Mazurskie i Dubeninki, a na poziomie województwa w gminach Gołdap i Olecko. W pozostałych gminach mężczyźni przewyższali liczebnie kobiety.

Jednym z ważniejszych czynników oceny stanu populacji jest procentowy udział ludności w różnych grupach wieku. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku na terenie obszaru objętego diagnozą jest zbliżona do struktury w województwie warmińsko-mazurskim. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w 2006 r. stanowiła 24,4% ogółu populacji mieszkającej na tym terenie (w województwie 21,9%), w wieku produkcyjnym 61,9% (w województwie 64,5%), a w wieku poprodukcyjnym 13,7% (w województwie 13,6%). Na uwagę zasługuje fakt, że udział ludności w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy niż przeciętnie w województwie, co wskazuje, że społeczeństwo subregionu EGO jest stosunkowo młode. Jednak w porównaniu do 1999 r. zanotowano spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, a wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym, co może świadczyć o zachodzącym na tym terenie procesie starzenia się społeczeństwa.

Najkorzystniejszą strukturą ludności według ekonomicznych grup wieku charakteryzują się gminy Kalinowo oraz Świętajno, w których występuje duży odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym. Mniejszy, niż średnio w regionie udział osób w wieku poprodukcyjnym zanotowano w gminach: Kalinowo, Prostki, Gołdap i Olecko. Stosunkowo najstarsze społeczeństwo zamieszkuje z kolei gminy: Banie Mazurskie, Dubeninki i Stare Juchy.

¹³ Szczegółowe zestawienie mierników oceny sytuacji społeczno-gospodarczej gmin obszaru EGO stanowi załącznik nr 2.1.

¹⁴ Liczba mieszkańców zameldowanych na pobyt stały na koniec grudnia 2006 r., według danych Banku Danych Regionalnych została zamieszczona w tabeli nr. 1.

Na skutek zmian w liczbie ludności według ekonomicznych grup wieku, obniżył się wskaźnik obciążenia demograficznego, który ilustruje stosunek liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym (przed i poprodukcyjnym) do liczby ludności w wieku produkcyjnym, a jego wartość wskazuje na potencjalne możliwości utrzymania grup nieprodukcyjnych przez osoby znajdujące się w wieku produkcyjnym. W 2006 r. na terenie EGO wartość tego wskaźnika kształtowała się na poziomie 62, podczas gdy w województwie 55. Najwięcej osób w wieku nieprodukcyjnym na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało w gminach Stare Juchy i Wieliczki, odpowiednio 69 i 68 osób. W większości gmin, poza gminą Dubeninki, wartość tego wskaźnika w porównaniu do 1999 r. zmalała (zał. nr 2.1).

W 2006 r. na terenie obszaru objętego diagnozą, jak i w całym województwie, przyrost naturalny, mierzony różnicą pomiędzy liczbą żywych urodzeń a liczbą zgonów, był dodatni i kształtował się na poziomie 231. Wartość tego wskaźnika na obszarze EGO w analizowanych latach oscylowała na bardzo zróżnicowanym poziomie, jednak należy tutaj podkreślić, że prawie we wszystkich gminach liczba urodzeń każdego roku przewyższała liczbę zgonów. W 2006 r. przyrost naturalny kształtował się na poziomie od 1 w gminie Świętajno do 65 w gminie Gołdap. Jedynie w gminie Banie Mazurskie przyjął on wartość ujemną. Biorąc pod uwagę rozmieszczenie przestrzenne urodzeń na analizowanym obszarze, najwięcej dzieci w badanym okresie przyszło na świat w gminach miejsko-wiejskich Olecko i Gołdap, w których jednocześnie zaobserwowano największą liczbę zgonów.

Migracje to ważny czynnik nie tylko rozwoju ilościowego populacji, ale i jakościowego. Migracje mogą stawać się znaczącym, a nawet dominującym czynnikiem wzrostu populacji określonych regionów. Saldo migracji na obszarze objętym analizą jest ujemne i w 2006 r. wynosiło – 7,0 w przeliczeniu na 1000 ludności, podczas gdy w województwie kształtowało się na poziomie –3,5, czyli odpływ ludności z analizowanego obszaru był większy aniżeli średnio w regionie. Ujemne saldo migracji utrzymywało się prawie we wszystkich gminach analizowanego obszaru i wahało się w granicach od –124 w gminie Olecko do –8 na terenie gminy Wieliczki. Dodatnie saldo migracji zanotowano jedynie w gminie Świętajno (36 osób) (zał. nr 2.1).

Rynek pracy

Rynek pracy w gminach subregionu EGO powoli się rozwija. Według rocznej sprawozdawczości statystycznej w 2006 r. w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób (bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach) pracowało w analizowanych gminach 10540 osób, to jest o 5,8% więcej niż w 1999 r. W 2007 r. w porównaniu z 2006 r. wzrost wyniósł już 10,1%, przy czym najwyższy zanotowano w gminie Olecko (o 24,7%).

W 2006 r. na badanym obszarze pracowało 5656 mężczyzn i 4884 kobiety. Największa dywersyfikacja płciowa miała miejsce w gminie Gołdap, gdzie przewaga liczby pracujących mężczyzn nad liczbą pracujących kobiet wyniosła 401 osoby. Pracujące kobiety przeważały w gminie Prostki, Dubeninki, Kalinowo i Stare Juchy.

W porównaniu z 1999 r. na badanym terenie zmieniała się sektorowa struktura pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób. Analiza danych za 2006 r. pozwala jedynie na określenie stopnia zmian dotyczących sektora usługowego. Udział pracujących w tym sektorze najwyższy był w gminach Dubeninki (75,0%), Stare Juchy (70,9%) i Banie Mazurskie (69,5%). Najmniejsze znaczenie sektora usług zanotowano w gminie Wieliczki (35,3%). Od 1999 r. udział pracujących w usługach znacząco spadł – np. w gminie Dubeninki aż o 47,6%, a w Starych Juchach o 37,5%. Wyższy odsetek zanotowano jedynie w gminach Olecko, Gołdap i Kowale Oleckie (zał. nr 2.1).

Porównanie danych z 2005 r. pozwala również na obserwację zmian w pozostałych sektorach – rolniczym i usługowym. Od 1999 r. w największym stopniu zmieniała się struktura zatrudnienia w gminie Olecko, gdzie zanotowano spadek znaczenia sektora rolniczego (o 43,3%), a wzrost przemysłowego (o 65,9%) i usługowego (o 14,9%). Podobna tendencja wystąpiła w gminie Gołdap.

Analizując dane dotyczące sektorowej struktury zatrudnienia należy pamiętać, iż nie obejmują one pracujących w małych podmiotach, zatrudniających do 9 osób, których w strukturze gospodarki jest najwięcej. Z tego też względu sformułowanie wniosków jedynie na podstawie posiadanych informacji może być niewystarczające dla oceny stanu zatrudnienia.

Bez pracy w 2006 r. pozostawało w analizowanych gminach łącznie 8841 osób (3942 mężczyzn i 4899 kobiet). W porównaniu z 1999 r. jako osoby bezrobotne w urzędach pracy zarejestrowanych było o 2052 osób mniej. Spadkową tendencję liczby bezrobotnych zaobserwować można również było w 2007 r. – od 2006 r. zanotowano o 2094 mniej osób bez pracy. Spadek ten wystąpił we wszystkich gminach EGO, przy czym najwyższy był w gminie Gołdap (o 613 osób), Olecko (o 485) i Prostki (o 190).

Bieżące badania statystyczne nie pokazują jednak pełnego obrazu rynku pracy, należy więc wiedzę o liczbie osób aktywnych i biernych zawodowo uzupełnić o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. Łącznie w gminach EGO wśród 62084 osób w wieku 15 lat i więcej zanotowano 32758 osoby aktywne zawodowo (21753 osoby które miały pracę i 11005 bezrobotnych) oraz 26761 biernych zawodowo, czyli pozostających poza siłą roboczą (w tygodniu przeprowadzania spisu powszechnego nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały, bądź nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne/gotowe do jej podjęcia w tygodniu badanym i następnym).

Współczynnik aktywności zawodowej, czyli udział osób aktywnych zawodowo w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej, na badanym terenie wyniósł od 51,8% w gminie Stare Juchy do 56,3% w gminie Gołdap. Wskaźnik zatrudnienia (udział liczby pracujących w grupie osób w wieku 15 lat i więcej) najniższy był w gminach: Dubeninki (32,9%) i Prostki (33,9%), a najwyższy zanotowano dla gmin: Wieliczki (42,9%), Olecko (38,8%) oraz Świętajno (37,9%).

Stopa bezrobocia, określająca udział osób pozostających bez pracy w ludności aktywnej zawodowo, wyniosła na badanym obszarze według wyników NSP 2002 od 22,4% w gminie Wieliczki do 40,3% w gminie Dubeninki.

2.3.2. Potencjał gospodarczy

Charakterystyka ekonomiczna obszaru

O sile gospodarki danego regionu i jego potencjale decyduje ilość i struktura efektywnie działających na tym terenie podmiotów gospodarczych. Na przestrzeni lat 1999-2006 liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze objętym diagnozą zwiększyła się o 37,6% i w 2006 r. wynosiła 5797 jednostek. Firmy funkcjonujące na terenie EGO stanowiły zaledwie 5,2% ogółu podmiotów województwa warmińsko-mazurskiego. Analizując ich przestrzenne zróżnicowanie należy zauważyć, że największe zagęszczenie podmiotów znajdowało się w gminach Olecko (37,1%) oraz Gołdap (29,9%), a więc w regionach, gdzie występują duże ośrodki miejskie. W tych samych gminach zanotowano również najwyższy wskaźnik liczby podmiotów przypadających na 1000 mieszkańców, wynoszący odpowiednio 112,1 i 88,4. Wskaźnik ten na terenie pozostałych gmin obszaru EGO był bardzo zróżnicowany i wahał się od 33,3 w gminie Kalinowo do 58,8 w gminie Świętajno (zał. nr 2.1).

Spośród ogółu podmiotów zarejestrowanych na analizowanym terenie 95% należało do sektora prywatnego. Liczba tych jednostek na przestrzeni analizowanych lat zwiększyła się o 37,0%. Wzrost liczby podmiotów dotyczył większości gmin wchodzących w skład obszaru, z wyjątkiem gminy Dubeninki.

Rozpatrując podmioty gospodarki narodowej według sektorów ekonomicznych zaobserwowano, że spośród wszystkich jednostek działających na terenie EGO największa ich liczba w 2006 r. zarejestrowana była w sektorze usług rynkowych (60,9%) oraz przemysłowym (21,4%). Usługi nierynkowe i rolnictwo stanowiły odpowiednio 9,5% i 8,2%. Największy odsetek podmiotów działających w sektorze usługowym wśród ogółu podmiotów danej gminy występował na terenach miejskich gminy Olecko (75,8%) oraz Gołdap (73,8%). W pozostałych gminach ich udział wahał się od 52,1% w gminie Dubeninki do 72,0% w gminie Prostki (zał. nr 2.1).

Branże o kluczowym znaczeniu dla wszystkich gmin składających się na obszar objęty analizą to turystyka i rolnictwo. Na podkreślenie zasługuje także fakt, że unikalne walory przyrodnicze, nie kolidują z rozwojem działalności o charakterze produkcyjnym oraz z szeroko rozumianymi usługami rynkowymi, tak więc do branż mających szczególne znaczenie na tym terenie można zaliczyć przetwórstwo rolno-spożywcze, leśnictwo, przetwórstwo drewna, handel oraz usługi budowlane. Należy jednak pamiętać, że działalność ta nie powinna niszczyć największego dobra tych terenów jakim jest nieskażone środowisko i duże walory przyrodnicze. Strategia rozwoju subregionu EGO w głównej mierze opiera rozwój tych terenów na turystyce. Także strategię rozwoju poszczególnych gmin i powiatów należących do regionu EGO wiąże możliwość rozwoju obszaru głównie z turystyką oraz rolnictwem i przetwórstwem rolno-spożywczym, zwłaszcza w zakresie żywności ekologicznej i produktów regionalnych, ponieważ te branże pozwolą w pełni wykorzystać walory krajobrazowe i środowiskowe tego obszaru.

Wszystkie gminy na terenie **powiatu ełckiego** mają charakter turystyczno-rolniczy. Pierwsza z gmin powiatu ełckiego **gmina Kalinowo** jest gminą typowo rolniczo-turystyczną, co prawda region ten nie posiada szeroko rozbudowanej bazy turystyczno-wypoczynkowej, ale ukojenie mogą tu znaleźć turyści szukający ciszy i spokoju. Do najważniejszych firm działających na terenie gminy należy zaliczyć: Cegielnię Pisanica i Stację Hodowli Roślin Pisanica. Dominującymi funkcjami w **gminie Prostki** jest rolnictwo i leśnictwo, a towarzyszącymi są: funkcja turystyczna, rekreacyjna, mieszkaniowa, obsługi rolnictwa, obsługi leśnictwa i produkcyjna. Ostatnia z gmin wchodzących w skład powiatu ełckiego **gmina Stare Juchy** jest również gminą rolniczo-turystyczną. Na jej terenie działają także zakłady produkcyjne, wśród których do najważniejszych zaliczyć należy: tartak, młyn, spółkę rolną „Agra” oraz piekarnie.¹⁵

Powiat olecki jest powiatem typowo rolniczym, o czym przesądziły warunki naturalne i położenie z dala od ośrodków przemysłowych i wielkomiejskich. Podstawą rozwoju gospodarczego **miasta i gminy Olecko** jest produkcja rolnicza, przemysłowa i turystyka. Przekształcenia ustrojowe wywarły ogromny wpływ na strukturę gospodarki. Z jednej strony objawia się to znikaniem z rynku przedsiębiorstw tradycyjnie uznawanych dotąd za strategiczne, z drugiej strony zaś wzrostem liczby prywatnych podmiotów gospodarczych. W Olecku i okolicach dominują zakłady branży: drzewnej, stolarskiej, spożywczej, szutkniczej, budowlanej, elektrotechnicznej oraz cegielnie. Działają także wiele dużych hurtowni, sklepów różnych branż i punkty usługowe. Olecko dla najbliższych miejscowości stanowi ośrodek handlowo-usługowy, oświatowy, ochrony zdrowia, kulturalno-rozrywkowy oraz administracyjno-finansowy. Ponadto powiat olecki posiada wspaniały mikroklimat oraz duże obszary wodne i leśne, sprzyjające rozwojowi turystyki i lecznictwa uzdrowiskowego. Walory turystyczne i krajoznawcze oraz położenie na ważnych szlakach komunikacyjnych, podnoszą atrakcyjność gmin powiatu oleckiego i stwarzają możliwości do inwestowania i rozwoju gospodarczego, ze szczególnym uwzględnieniem bazy turystycznej. Walory turystyczne i gospodarcze ziemi oleckiej sprzyjają także nawiązaniu kontaktów oraz pozyskiwaniu partnerów krajowych i zagranicznych do rozwoju przedsięwzięć gospodarczych, turystycznych i kulturalnych. Rozwojowi powiatu oleckiego sprzyja również położenie pomiędzy powiatem ełckim a gołdapskim w pobliżu Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.¹⁶ Położone na terenie powiatu oleckiego **gminy Olecko, Kowale Oleckie, Świętajno i Wieliczki** mają charakter gmin typowo rolniczych, o czym decydują: rolnicze tradycje terenu, korzystna struktura użytków rolnych oraz największa średnia powierzchnia gospodarstwa w subregionie EGO.

Lokalizacja gmin **powiatu gołdapskiego** wzdłuż granicy z Obwodem Kaliningradzkim powinna sprzyjać podejmowaniu różnych inicjatyw gospodarczych. Ponadto przyznanie **Gołdapi** w 2000 r. statusu, jedyne w województwie warmińsko-mazurskim, uzdrowiska o profilu leczniczym leczącym schorzenia narządów ruchu, reumatyczne, reumatologiczne i stany pourazowe oraz niektóre choroby układu oddechowego i nerwowego, stwarza nowe szanse dla gminy. Lecznictwo sanatoryjne jest oparte głównie na wykorzystaniu czystego powietrza oraz złóż błot borowinowych. Ponadto w Gołdapi funkcjonują dwie nowoczesne fabryki kopert – „A&G Koperty” i posiadająca kapitał niemiecki „NC” Koperty. W pobliżu przejścia granicznego działa odlewnia żeliwa „Gicor” oraz firmy

¹⁵ www.ego.mazury.pl

¹⁶ www.powiat.olecko.pl

„TM Dom” oraz „Budomex”. Nad samym jeziorem Gołdap wybudowano Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy OHP o standardzie międzynarodowym. U podnóża Piękną Góry działa Centrum Sportowo-Rekreacyjne spółka „Piękna Góra”. Na obszarze miasta Gołdap funkcjonuje też Zakład Pracy Chronionej „Nord-Ost”, produkujący odzież roboczą oraz przedsiębiorstwo produkcyjno-handlowo-usługowe WUTEH, produkujące m.in. betoniarki. W wiejskiej części gminy Gołdap powstaje coraz więcej gospodarstw agroturystycznych są tu bowiem znakomite warunki przyrodniczo-geograficzne do prowadzenia tego rodzaju przedsięwzięć.¹⁷

Gmina Banie Mazurskie posiada charakter rolniczo-turystyczny. W gminie brak jest większych zakładów produkcyjnych, a do największych pracodawców zalicza się: Urząd Gminy, Zespół Placówek Oświatowych (Szkoła Podstawowa i Gimnazjum), Gminny Ośrodek Kultury i Promocji, ośrodek zdrowia oraz strażnicę Straży Granicznej.

Ostatnia z gmin subregionu EGO **gmina Dubeninki** także należy do gmin rolniczo-turystycznych. Wielkim jej atutem jest położenie wśród wzgórz, jezior oraz legendarnej Puszczy Rominckiej, która zajmuje znaczną powierzchnię gminy.

Klimat dla przedsiębiorczości

Podmioty prowadzące działalność gospodarczą na terenie subregionu EGO poprzez odpowiednią lokalizację zakładu mogą funkcjonować na preferencyjnych warunkach w ramach Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSSE). Obejmuje ona cztery wydzielone obszary na terenie Suwałk, Ełku, Gołdapi oraz Grajewa o łącznej powierzchni 288,94 ha. Tereny przemysłowe oddawane do dyspozycji inwestorów wyposażone są w pełną infrastrukturę techniczną. Zezwolenie na prowadzenie działalności na terenie SSSE uprawnia do korzystania z pomocy publicznej w formie zwolnienia dochodu od podatku dochodowego (obowiązuje ono w kolejnych latach aż do momentu odzyskania 50% wartości nakładów inwestycyjnych poniesionych przez przedsiębiorcę), a także do odzyskania 70% i 60% nakładów inwestycyjnych. Istnieje również możliwość uzyskania indywidualnych ulg w podatkach lokalnych. Przewagę konkurencyjną zapewniają także niskie koszty pracy w regionie oraz dostępność wykwalifikowanych pracowników.¹⁸

W gminie miejskiej Ełk (nie należącej do LGD „Lider w EGO”) i w Gołdapi zlokalizowane są podstrefy SSSE. Podstrefa Ełk obejmuje powierzchnię 104,5 ha, co stanowi 30,5% ogólnej powierzchni SSSE. Jest ona zlokalizowana w przemysłowej dzielnicy miasta, w bezpośrednim sąsiedztwie obwodnicy oraz stacji towarowej PKP. Tereny podstrefy wyposażone są w wodę, kanalizację deszczową, kanalizację sanitarną, energię elektryczną i drogi z nawierzchniami asfaltowymi. Na ich obszarze funkcjonuje 27 firm zatrudniających 1850 osób. Firmy te reprezentują m.in. branżę metalową, energetyczną, elektroniczną, maszynową, chemiczną, komputerową, mechaniki precyzyjnej, spożywczą oraz rolno-spożywczą, drzewną, odzieżową, tworzyw sztucznych, materiałów budowlanych oraz papierniczą. Obszar podstrefy Gołdap położony jest w bezpośrednim sąsiedztwie przejścia granicznego (Gołdap – Gusiew) łączącego Polskę z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Obejmuje powierzchnię 57,3 ha (tj. 16,7% ogólnej powierzchni SSSE), na której działa 9 firm zatrudniających 832 osoby. Przedsiębiorstwa te należą do branż: tworzyw sztucznych, papierniczej, metalowej, drzewnej oraz materiałów budowlanych.¹⁹

Infrastruktura techniczna

Kolejnym elementem, istotnym z punktu widzenia rozwoju gospodarczego danego regionu, jest poziom rozwoju infrastruktury technicznej. Chodzi tutaj przede wszystkim o zapewnienie możliwości swobodnego przemieszczania się ludności, zaopatrzenie mieszkańców w wodę, gaz, kanalizację oraz system oczyszczania ścieków. Infrastruktura ta umożliwia poprawne funkcjonowanie wielu dziedzin życia, w tym także rynku usług turystycznych.

W dużej mierze o atrakcyjności danego terenu, jako miejsca lokowania przedsięwzięć gospodarczych, decyduje gęstość dróg. Transport jest wszakże jednym z najważniejszych czynników determinujących rozwój gospodarczy kraju. Sprawnie funkcjonujący system transportowy aktywizuje

¹⁷ www.ego.mazury.pl

¹⁸ Informacje Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A.: www.ssse.com.pl

¹⁹ Tamże. Dane z dnia 15.10.2008 r.

gospodarkę, natomiast poważne zaniedbania w tej dziedzinie istotnie ograniczają możliwość jej dalszego rozwoju. Warto zasygnalizować tutaj fakt, że gęstość dróg często jest ograniczona możliwościami zagospodarowania obszaru, w tym warunkami przyrodniczymi, np. występowaniem zwartych kompleksów leśnych, bagien i jezior. Uwarunkowania te mają ogromny wpływ na stopień koncentracji podmiotów gospodarczych na danym terenie. Im lepiej skomunikowana jest dana jednostka podziału terytorialnego, tym liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na tym terenie jest większa. Prawidłowo funkcjonująca sieć drogowa musi zapewniać zarówno dojazd z terenów odległych, jak i możliwość swobodnego poruszania się na terenie przeznaczonym pod zagospodarowanie turystyczne. Korzystający z usług turystycznych, a więc nabywcy tych usług przybywają najczęściej z odległych regionów kraju i z zagranicy, dlatego należy zapewnić im wysoką dostępność obszaru.

Przez gminy objęte diagnozą przebiegają ważne w skali regionu szlaki komunikacyjne: droga krajowa nr 16 (Grudziądz – Olsztyn – Augustów) oraz nr 65 (granica państwa – Gołdap – Olecko – Ełk – Białystok – Bobrowniki – granica państwa), jak też drogi wojewódzkie: 652, 653, 655, 661. Jednak stan techniczny sieci drogowej na terenie analizowanych gmin nie odpowiada wymaganym standardom, zwłaszcza w sytuacji wciąż narastającego ruchu kołowego, tak ciężarowego, jak i osobowego. Dotyczy to zarówno stanu nawierzchni, szerokości jezdni, jej wyprofilowania, a także kolizyjności z innymi drogami lokalnymi. Ponadto ze względu na specyficzne walory naturalne obszaru objętego diagnozą (ukształtowanie terenu, lesistość, wody) drogi są kręte i zbyt wąskie, co utrudnia wykorzystanie ich na dużą skalę np. dla transportu drogowego. Żadna z dróg powiatowych nie odpowiada wymaganiom ze względu na nośność powierzchni ani ze względu na szerokość. Stan nawierzchni dróg lokalnych i gminnych nie spełnia podstawowych norm jakości, posiada bowiem ubytki w nawierzchni oraz widoczne ślady intensywnego użytkowania. Ponad połowa dróg posiada nawierzchnie trwałe ulepszone, jednak tylko 30% ogółu dróg znajduje się w stanie dobrym (nie wymagającym remontów). Jakość sieci drogowej subregionu EGO jest znacznie poniżej średniej krajowej. Ponadto dużym problemem (dotyczy to całych Mazur) jest brak drogi ekspresowej łączącej powiaty i gminy w ramach powiatu z centrum kraju. Natomiast wśród dróg powiatowych przeważają drogi odpowiadające potrzebom połączeń lokalnych (gminnych), nie zapewniające jednak odpowiedniej jakości połączeń komunikacyjnych w powiecie.²⁰

Poruszając aspekt infrastruktury technicznej nie sposób pominąć transportu kolejowego, który obok ruchu kołowego jest podstawową gałęzią transportu. Przez obszar subregionu EGO przechodzi linia kolejowa biegnąca z Białegostoku przez Brześć i Korsze do Olsztyna, a poprzez węzeł ełcki z pozostałą częścią kraju. Spośród innych miejscowości tego terenu linią kolejową połączone są Ełk i Olecko.

Kolejnym elementem infrastruktury technicznej, wyznaczającym standard zamieszkania na danym terenie, a jednocześnie będącym warunkiem prawidłowego rozwoju społeczno-ekonomicznego, jest dostępność mieszkańców do wody bieżącej z sieci wodociągowej. Najwięcej ludności z sieci wodociągowej korzysta na terenach miejskich gmin Olecko (98,7%) i Gołdap (96,1%). Natomiast na całym obszarze działania EGO z sieci wodociągowej przeciętnie korzysta 78,6% osób.

Wzrost zwodociągowania danego obszaru oprócz korzyści, niesie również pewne negatywne konsekwencje. Najczęstszą, choć rzadko dostrzeganą, jest gwałtowne zwiększenie zużycia wody, a tym samym wzrost wytwarzania ścieków. Rozwiązaniem problemów, które w związku z tym mogą się pojawić, jest budowa sieci kanalizacyjnej. Jednakże budowa sieci kanalizacyjnej jest przedsięwzięciem znacznie droższym niż budowa wodociągów, aczkolwiek stan skanalizowania danego obszaru oraz stopień oczyszczania ścieków wpływa na standard życia mieszkańców oraz wskazuje na stan środowiska naturalnego. Uwarunkowania te wyznaczają bowiem pozycję i rangę regionu, jako miejsca korzystnego do zamieszkania, inwestycji lub wypoczynku. Na terenie objętym diagnozą z sieci kanalizacyjnej w 2006 r. korzystało średnio 52,2% ogółu ludności. Analizując przestrzenne rozmieszczenie ludności korzystającej z tej sieci odnotowano, że jest ono bardzo zróżnicowane regionalnie. Najwięcej ludności z sieci kanalizacyjnej korzystało w 2006 r. w części

---

²⁰ Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Subregionu EGO...

miejskiej gmin Olecko (97,9%) oraz Gołdap (86,1%), najmniej zaś ludności miało dostęp do tej sieci w gminie Wieliczki (1,6%).

Na przestrzeni lat 1999-2006 na terenie EGO długość czynnej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej zwiększyła się prawie dwukrotnie. Pod względem gęstości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej liczonej w km na 100 km² w najlepszej sytuacji są obszary miast Gołdap i Olecko. Obszary wiejskie (podobnie jak w całym województwie) znajdują się w gorszej sytuacji, jednak i tu należy ją rozpatrywać w kontekście specyfiki obszaru. Nie należy się więc spodziewać, że na obszarze o takiej strukturze użytkowania gruntów gęstość sieci zarówno wodociągowej, jak i kanalizacyjnej będzie znaczna. Stąd też gminy koncentrują się raczej na inwestycjach zapewniających poprawę stanu jakościowego, nie zaś na fizycznym wzroście długości sieci.

Na obszarze subregionu EGO brak jest magistrali gazu ziemnego. Miasto Ełk i Olecko posiadają zaopatrzenie w gaz z rozprężalni gazu płynnego.

Funkcjonowanie otoczenia biznesu

Jednym z celów strategicznych rozwoju województwa, zawartych w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020”²¹, jest wzrost konkurencyjności gospodarki, który można osiągnąć między innymi poprzez wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu. Instytucje te są według twórców strategii filarem konkurencyjnej gospodarki poprzez takie cechy, jak: jakość świadczonych usług, umiejętność budowania więzi gospodarczych i współpracy z administracją wszelkich szczebli i potencjał, a poprzez to gwarantują lepszy klimat dla rozwoju przedsiębiorczości.

Instytucją wspierającą działalność firm jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP)²², która zarządza funduszami pochodzącymi z budżetu państwa i Unii Europejskiej, przeznaczonymi na wspieranie przedsiębiorczości i rozwój zasobów ludzkich, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb małych i średnich przedsiębiorstw. Jej celem jest realizacja programów rozwoju gospodarki, zwłaszcza w zakresie wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, eksportu, rozwoju regionalnego, wykorzystania nowych technik i technologii, tworzenia nowych miejsc pracy, rozwoju zasobów ludzkich oraz przeciwdziałania bezrobociu. Punktem konsultacyjnym agencji na terenie Warmii i Mazur zaangażowanym we wdrażanie Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw” jest Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie.

Małe i średnie przedsiębiorstwa z obszaru EGO mogą korzystać z bezpłatnych usług, świadczonych w ramach Krajowego Systemu Usług PARP przez Fundację „Wspieranie i Promocja Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach” (usługi informacyjne, szkoleniowe, doradcze o charakterze ogólnym), Warmińsko-Mazurską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie (usługi finansowe – udzielanie pożyczek, usługi informacyjne, doradcze o charakterze ogólnym, doradcze o charakterze proinnowacyjnym, szkoleniowe), Warmińsko-Mazurską Izbę Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie (usługi informacyjne, szkoleniowe), Warmińsko-Mazurski Zakład Doskonalenia Zawodowego w Olsztynie (usługi szkoleniowe) i Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług (usługi doradcze o charakterze ogólnym, usługi szkoleniowe).

Instytucjami wspierania przedsiębiorczości są także regionalne ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego. Udzielają one projektodawcom pomocy w przygotowaniu i realizacji projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego. Obszarami szczególnego zainteresowania ośrodków są rynek pracy i edukacja. Ośrodkiem, któremu podlegają powiaty obszaru EGO jest Regionalny Ośrodek EFS w Ełku.

Ośrodkiem wspierania przedsiębiorczości jest także Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap (wspierająca i promująca wszelkie przedsięwzięcia gospodarcze, kulturalne i oświatowe, mające na

²¹ *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020*. Załącznik do Uchwały nr XXXIV/474 /05 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 31 sierpnia 2005 r.

²² Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości: www.parp.gov.pl

celu rozwój i aktywizację regionu)²³ oraz wspomniana wcześniej Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.

Funduszy pożyczkowych firmom z obszaru EGO udzielić mogą: Fundacja „Wspieranie i Promocja Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach” w Olsztynie, Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie, Regionalny Fundusz Pożyczkowy w Olsztynie, Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Olsztynie oraz Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap i Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach (pożyczki z Funduszu Pożyczkowego FRP udzielane są głównie na cele związane z uruchomieniem, prowadzeniem i rozwojem firmy i skierowane są do mikro i małych przedsiębiorców²⁴).

Ośrodkami szkoleniowo-doradczymi wspierającymi innowacyjność na terenie województwa są Fundacja „Wspieranie i Promocja Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach” w Olsztynie, Regionalny System Wspierania Innowacji w Olsztynie oraz Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Olsztynie. Ponadto działaniami na rzecz przedsiębiorców na terenie EGO zajmuje się Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości w Elku.²⁵

Najbliższym obszaru EGO inkubatorem przedsiębiorczości jest Inkubator Przedsiębiorczości w Elku, a inkubatorami technologicznymi – Inkubator Technologiczny w Suwałkach i Elbląski Inkubator Nowoczesnych Technologii Informatycznych.

Sektor rolniczy

Rolnictwo zajmuje szczególne miejsce w programach rozwoju wsi, nie tylko ze względu na tworzone miejsca pracy, czy produktywność ziemi, ale również ze względu na jego rolę w przestrzeni wiejskiej oraz duże oddziaływanie na rodzaje podejmowanej działalności gospodarczej, styl życia, tradycję i kulturę mieszkańców wsi. Zmiany modernizacyjne, jakie powinny się dokonać w tym sektorze, zależą w dużym stopniu od wykorzystania szans i możliwości związanych z członkostwem w Unii Europejskiej. Przymus ekonomiczny dotyczący modernizacji rolnictwa obliguje do poznania stanu jego rozwoju oraz warunków przyrodniczo-ekonomicznych jego funkcjonowania.

Do początku lat 90-tych rolnictwo na terenie gmin objętych diagnozą stanowiło podstawowe źródło utrzymania dla około 80% ludności, będąc wiodącą funkcją gospodarczą. Jednocześnie, większość użytków rolnych pozostawało w gestii państwowych i spółdzielczych przedsiębiorstw rolnych. Zmiany ustrojowe, zapoczątkowane w 1989 r. przyniosły radykalne zmiany tej sytuacji. Najważniejszym ich czynnikiem stała się likwidacja PGR-ów i spółdzielni produkcyjnych. Problemem terenów wiejskich całego regionu Warmii i Mazur, jest popegeerowskie bezrobocie. Ponadto ludność ta cechuje się biernością zawodową i przewagą postaw roszczeniowych.

Analiza sytuacji w rolnictwie w gminach obszaru objętego diagnozą wskazuje, że generalnie poziom rozwoju rolnictwa na tle województw jest stosunkowo wysoki.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego (statystyka nie dysponuje danymi z bieżącej sprawozdawczości na tak niskim poziomie agregacji jakim jest gmina) na terenie gmin subregionu EGO w 2002 r. było 8001 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni użytków rolnych wynoszącej 132,1 tys. ha. Największa ich liczba skupiała się w gminach Gołdap (16,2%) i Olecko (13,3%), najmniej gospodarstw funkcjonowało zaś w gminach Dubeninki (7,0%), Świętajno (7,3%) i Wieliczki (7,5%).

W strukturze obszarowej gospodarstw przeważały gospodarstwa małe, do 5 ha, które stanowiły prawie 59% wszystkich gospodarstw i zajmowały 4,9% ogółu powierzchni gospodarstw rolnych terenu EGO. Natomiast gospodarstwa duże, powyżej 50 ha, stanowiły zaledwie 3,8%, a zajmowały prawie połowę powierzchni gospodarstw rolnych subregionu EGO. Najwięcej gospodarstw najmniejszych powierzchniowo w 2002 r. zanotowano w gminach: Olecko i Gołdap, także w tych gminach, obok gminy Prostki, wystąpiła największa liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha.

²³ Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap: www.frrg.pl

²⁴ Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach: www.frp.pl

²⁵ Portal Innowacji Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości: www.pi.gov.pl

Średnia powierzchnia jednego gospodarstwa rolnego na terenie gmin objętych diagnozą wahała się od 14,1 ha w gminie Dubeninki do 20,1 ha w gminie Olecko (zał. 2.1).

Wszystkie użytki rolne subregionu EGO zaliczone są do terenów o niekorzystnych warunkach gospodarowania (określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 czerwca 2004 r., Dz. U. Nr 73 i Nr 158, z późniejszymi zmianami).

Rolnictwo jest strukturą bardzo złożoną i wymaga podejścia kompleksowego. Sukces w rozwoju gospodarczym zależy od umiejętności dostosowania ścieżek rozwoju do warunków i zasobów danego kraju. Analogicznie można to odnieść do mniejszych terytorialnie obszarów. Zgodnie z tym poglądem można przyjąć, że w sektorze rolnym warunkiem powodzenia jest zdolność do generowania ekologicznie adaptowalnych i ekonomicznie efektywnych technologii rolniczych. Rozwój rolnictwa odbywa się więc w sposób niepowtarzalny. Zmiany zaś zachodzą głównie pod wpływem czynników zewnętrznych, wśród których dominują innowacje, postęp techniczny i biologiczny, warunki przyrodnicze, rentowność produkcji rolniczej oraz przemiany instytucjonalne w otoczeniu.

Warunki przyrodnicze obszaru objętego diagnozą (krótki okres wegetacji, konfiguracja terenu i zróżnicowanie gleb) stawiają przed rolnictwem wymóg wysokiego poziomu uzbrojenia technicznego i powodują, że jednostkowe koszty produkcji rolniczej są wyższe, dochodowość natomiast niższa, niż średnio w kraju.

Rolnictwo subregionu EGO, tak jak w całym kraju, boryka się z szeregiem problemów. Zatem precyzowanie kierunków rozwoju rolnictwa zgodnych z celami ekorozwoju jest bardzo ważną kwestią. W strukturze użytkowania gruntów powinien zmniejszać się przede wszystkim areał gruntów ornych o najgorszych warunkach glebowych na rzecz użytków zielonych, czy wprowadzania innych sposobów użytkowania, np. zabudowy rekreacyjnej i miejsc zieleni. Warto tutaj podkreślić, że coraz więcej rolników z tego terenu poszukuje źródeł dochodów poza rolnictwem, a więc jest zainteresowanych rozwojem agroturystyki, drobnej przedsiębiorczości wiejskiej, zalesianiem gruntów najłagodniejszych oraz rozwojem drobnej retencji wodnej.

2.3.3. Poziom aktywności społecznej

Edukacja

System edukacji w Polsce, po reformie ustroju szkolnego zapoczątkowanej 1 IX 1999 r., obejmuje: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne (specjalne szkoły przysposabiające do pracy, zasadnicze szkoły zawodowe, licea ogólnokształcące, licea profilowane, technika, szkoły artystyczne), uzupełniające licea ogólnokształcące i technika uzupełniające (dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, dające możliwość uzyskania wykształcenia średniego oraz uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuacji nauki w szkołach policealnych i wyższych), szkoły policealne (dla absolwentów, którzy uzyskali średnie wykształcenie) oraz szkoły wyższe (dla absolwentów szkół średnich, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości). Do roku szkolnego 2004/2005, a w przypadku techników do roku szkolnego 2005/2006, działały również szkoły ponadpodstawowe (dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej) dla młodzieży oraz ich oddziały będące obecnie w strukturze szkół ponadgimnazjalnych.

Na terenie gmin EGO, podobnie jak w innych regionach Polski, w następstwie reformy edukacji nastąpiła decentralizacja systemu kształcenia. Zadania w zakresie oświaty i wychowania podzielone zostały pomiędzy samorządy gminne i samorząd powiatowy. W gestii gmin leży całość zagadnień związanych z utrzymaniem szkół podstawowych i gimnazjów (oprócz specjalnych), natomiast powiat w ramach zadań własnych odpowiada za szkolnictwo ponadgimnazjalne oraz podstawowe i gimnazjalne specjalne.

W gminach obszaru EGO dostęp do wychowania przedszkolnego w 2006 r. zapewniały 44 przedszkola i oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, do których uczęszczało łącznie 1368 dzieci. Najwięcej przedszkolaków zanotowano w gminie Olecko (417, w tym 369 w mieście) i Gołdap (391, w tym 330 na terenie miasta).

Tak samo jak przedszkola, w każdej gminie funkcjonowały szkoły podstawowe: po 9 w gminach Olecko i Gołdap, 7 w Kalinowie, 4 w gminie Prostki, po 3 w gminach Banie Mazurskie, Kowale Oleckie i Świętajno oraz po 2 w gminach Dubeninki, Stare Juchy i Wieliczki. Do szkół podstawowych w całym regionie uczęszczało 6257 dzieci (o 41,6% mniej niż w 1999 r.) (zał. nr 2.1).

Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych, wyrażający stopień powszechności nauczania, największą wartość osiągnął dla gmin: Wieliczki (102,92%), Gołdap (101,95%), Olecko (101,60%) oraz Dubeninki (100,44%) i Banie Mazurskie (100,34%). Najniższe wskaźniki zanotowano dla terenów wiejskich gmin Gołdap (58,42%) i Olecko (60,91%), co może wskazywać na fakt, iż dużo dzieci z tych terenów dowożonych jest do szkół w miastach.

Na obszarze EGO funkcjonowały również w 2006 r. 23 gimnazja (każda z gmin miała przynajmniej jedno, aż 8 funkcjonowało w gminie Olecko), w których w 2006 r. uczyło się 4115 osób. W czasach, kiedy wzrasta znaczenie edukacji komputerowej, nie bez znaczenia pozostaje dostępność do infrastruktury teleinformatycznej w szkołach. Na 1 komputer w szkołach podstawowych i gimnazjach przypadało w analizowanych gminach średnio 11 dzieci. Największą dostępność do komputerów w szkołach podstawowych zanotowano w gminach Świętajno, Dubeninki i Stare Juchy, a w gimnazjach – w gminie Kowale Oleckie i Kalinowo.

Kształceniem na poziomach wyższych niż podstawowy i gimnazjalny zajmowały się w 2006 r. na terenie gmin EGO:

- średnia szkoła artystyczna w Olecku i Gołdapi (kształcące łącznie 188 uczniów),
- liceum ogólnokształcące w Olecku (429 uczniów) i Gołdapi (392 uczniów),
- 3 licea profilowane dla młodzieży w Olecku i 1 w Gołdapi (łącznie 819 uczniów),
- 3 technika dla młodzieży w Olecku i 1 w Gołdapi (łącznie 674 uczniów),
- 3 szkoły zawodowe w Olecku (208 uczniów) i 2 w Gołdapi (179 uczniów),
- policealna szkoła specjalna dla młodzieży w Olecku (7 uczniów),
- 4 szkoły policealne dla dorosłych w Olecku (443 uczniów) i 2 w Gołdapi (99 uczniów).

W Olecku działa również niepaństwowa szkoła wyższa „Wszechnica Mazurska”, kształcąca studentów na Wydziale Nauk Społecznych, Filologii i Nauk Przyrodniczych. Mieszkańcy analizowanego regionu mogą również uczęszczać do szkół wyższych w Ełku (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie – Centrum Studiów Bałtyckich, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy – Regionalny Ośrodek Edukacyjny w Ełku, Wyższe Seminarium Duchowne), jednakże gmina miejska Ełk nie należy do EGO.

Główne źródła utrzymania ludności

Sytuację ekonomiczną ludności w gminach określić można poprzez ustalenie głównych źródeł utrzymania mieszkańców obszaru EGO jedynie na podstawie danych statystycznych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. Dane z prowadzonego przez GUS rokrocznie badania budżetów domowych dostępne są jedynie na poziomie województwa. Informacja o wysokości przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto możliwa jest natomiast do uzyskania na poziomie powiatów, przy czym badanie prowadzi się tylko w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób, nie obejmuje też zatrudnionych za granicą, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji.

Na obszarze EGO w 2002 r. (według NSP 2002) zamieszkiwało 80097 osób. Z pracy utrzymywało się 44459 członków rodzin (55,5% ludności), z czego praca najemna była źródłem dochodów 31009 osób, praca na rachunek własny lub dochody z najmu stanowiły podstawę utrzymania 13450 członków rodzin, a praca w swoim gospodarstwie rolnym (działce rolnej) była podstawą dochodów 9734 osób. Środki pozapłacowe stanowiły źródło utrzymania 34779 osób (43,4% ludności), z czego z emerytur utrzymywało się 10269, a z rent 859 mieszkańców.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie pracowników zatrudnionych w średnich i dużych podmiotach na terenie całego obszaru EGO było niższe w badanym okresie od średniego w województwie, co niewątpliwie ma wpływ na poziom życia mieszkańców. W 2006 r. przeciętne wynagrodzenie w powiecie oleckim wyniosło 2070,33 zł, ełckim – 2067,67 zł, gołdapskim – 1793,58 zł, natomiast średnie płace w województwie 2218,32 zł. W 2007 r. zanotowano wzrost wynagrodzeń we wszystkich powiatach objętych diagnozą (oleckim o ok. 205 zł, ełckim o ok. 138 zł, gołdapskim

o ok. 78 zł), a także w województwie, gdzie średnia płaca wzrosła o ok. 180 zł. Jak widać jedynie w powiecie oleckim dynamika wzrostu płac była wyższa od wojewódzkiej.

Bezpieczeństwo publiczne

Zadania związane z ochroną ludności, zapobiegania zagrożeniom życia i zdrowia oraz zapewnienia bezpieczeństwa publicznego na terenie gmin EGO realizują jednostki straży pożarnej i policji. Każde z miast powiatowych funkcjonujących na analizowanym terenie posiada Komendę Powiatową Straży Pożarnej oraz Komendę Powiatową Policji. Warto tu podkreślić, że jednostki Straży Pożarnej działające w Elku, Gołdapi i Olecku, wspierane są przez liczne jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej działające na obszarze objętym diagnozą.

Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Elku funkcjonuje na terenie gmin: Kalinowo, Prostki oraz Stare Juchy. W skład komendy wchodzi również jednostka ratowniczo-gaśnicza. Ponadto na terenie powiatu elckiego funkcjonują jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej: w Elku, Kalinowie i Woszczelach. W 2006 r. w Ochotniczej Straży Pożarnej w Elku została utworzona Specjalistyczna Jednostka Operacyjno-Techniczna zajmująca się ratownictwem wodnym.²⁶

Terenem działania Komendy Powiatowej w Olecku jest obszar czterech gmin: Olecko, Kowale Oleckie, Świętajno i Wieliczki. W strukturach Komendy Powiatowej działa również: Powiatowe Centrum Ratownicze, Powiatowe Stanowisko Kierowania, Grupa Ratownictwa Wodno-Nurkowego oraz Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza. Na terenie powiatu oleckiego funkcjonuje 16 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej (w Kowalach Oleckich, Gąskach, Szczecinkach, Świętajnie, Wieliczkach, Łakielach, Sokółkach, Czerwonym Dworze, Borawskich, Plewkach, Lenartach, Mazurach, Cichych, Cimochach, Markowskich i Kleszczewie), a 5 z nich należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.²⁷

Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Gołdapi swym działaniem obejmuje gminy: Gołdap, Banie Mazurskie i Dubeninki. Brak jest jednak szczegółowych informacji dotyczących funkcjonowania tej jednostki.

Komendy Powiatowe Policji w Elku²⁸, Gołdapi i Olecku²⁹ zasięgiem swego działania obejmują odpowiednio obszar powiatu elckiego, gołdapskiego i oleckiego. W 2006 r. na terenie objętym diagnozą odnotowano łącznie 5367 przestępstw, co stanowiło 11,0% ogółu czynów karalnych w województwie. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w porównaniu do 2004 r. liczba przestępstw stwierdzonych w powiecie elckim i oleckim spadła odpowiednio o 5,9% i 1,8%, natomiast w powiecie gołdapskim wzrosła o 10,7%. Warto tutaj zaznaczyć, że pomimo największego spadku liczby przestępstw w powiecie elckim, na 1000 mieszkańców przypadało tutaj najwięcej przestępstw (104). Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym na terenie EGO jest wysoka wykrywalność przestępczości wynosząca odpowiednio: w powiecie elckim – 81,4%, w gołdapskim – 83,2%, a w oleckim – 76,4%. W porównaniu do 2004 r. we wszystkich powiatach odnotowano wzrost wykrywalności przestępstw.

Wśród ogółu popełnionych przestępstw najwięcej miało charakter kryminalny. Ich liczba w 2006 r. wahała się od 86,2% w powiecie gołdapskim do 92,8% w powiecie oleckim. Pozostałe przestępstwa należały do grupy przestępstw gospodarczych. We wszystkich powiatach wśród czynów o charakterze kryminalnym, poza czynami niezakwalifikowanymi do żadnej kategorii, największy odsetek stanowiły przestępstwa w ruchu drogowym, których udział w 2006 r. na całym terenie EGO przekroczył 20%.

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Podobnie jak w przypadku edukacji, zadania z zakresu ochrony zdrowia znajdują się zarówno w gestii gmin (opieka podstawowa), jak i powiatu (opieka ponadpodstawowa – szpitalna i specjalistyczna). Poszczególne gminy obszaru EGO realizują swoje zadania poprzez Samodzielne

---

²⁶ www.kppspelk.pl

²⁷ www.straz.olecko.pl

²⁸ www.powiat.elk.pl

²⁹ www.powiat.olecko.pl

Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej, których koszty działalności są finansowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Na obszarze EGO w 2006 r. funkcjonowało 16 zakładów opieki zdrowotnej (w tym 9 na wsi). Od 1999 r. przybyły 4 placówki. Działało również 18 aptek i punktów aptecznych (od 1999 r. przybyły 4 podmioty).

W 2006 r. w podstawowej opiece zdrowotnej udzielono 350587 porad w powiecie ełckim (w tym 77827 w gminach wiejskich), 89069 w powiecie gołdapskim (na wsi 23539) i 131975 w oleckim (56220 na terenach wiejskich). W powiecie ełckim funkcjonowało 6 jednostek systemu ratownictwa medycznego, w gołdapskim i oleckim – po 2.³⁰

Opieką szpitalną i specjalistyczną w powiecie gołdapskim zajmuje się Samodzielny Publiczny ZOZ Gołdap, a w powiecie oleckim – Centrum Medyczne ZOZ „Olmedica” Olecko. Mieszkańcy obszaru EGO mogą korzystać również z Mazurskiego Centrum Zdrowia w Ełku (miasto te nie jest jednak członkiem EGO).

Opieką społeczną na terenie EGO w 2006 r. zajmowały się placówki pomocy społecznej w gminach: Kowale Oleckie i Olecko oraz Dom Pomocy Społecznej w Kowalach Oleckich (z 35 mieszkańcami).

Zadania związane z polityką społeczną na terenie powiatu gołdapskiego realizują też: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gołdapi, Samodzielny Publiczny Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy w Gołdapi, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Gołdapi, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Gołdapi i Dom Dziecka w Gołdapi. Na terenie powiatu oleckiego działają: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olecku, Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Głuchych w Olecku, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Olecku i Dom Dziecka w Olecku. Mieszkańcy powiatu ełckiego korzystać mogą z pomocy: Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku, Domu Rodzinnego w Starych Juchach i dwóch Domów Rodzinnych w Ełku.

Kultura

Aktywność kulturalna w regionie EGO przejawia się poprzez działalność zarówno instytucji tj. gminnych ośrodków kultury, bibliotek, organizacji kultury, jak i twórców ludowych oraz artystów, zespołów i klubów zainteresowań.

W powiecie ełckim działalnością związaną z kulturą zajmują się: Ełckie Centrum Kultury w Ełku, Gminny Ośrodek Kultury w Stradunach, Gminny Ośrodek Kultury w Kalinowie, Gminny Ośrodek Kultury w Prostkach i Gminny Ośrodek Kultury w Starych Juchach. Dodatkowo w Ełku mają siedzibę dwie galerie: Galeria 21 oraz fotograficzna Galeria Holl. W powiecie gołdapskim funkcjonują Gminny Ośrodek Kultury w Baniach Mazurskich, Gminny Ośrodek Kultury w Dubeninkach i Dom Kultury w Gołdapi, a także Stowarzyszenie Kulturalno-Ekologiczne „Alternatywa”. Powiat olecki działania kulturalne realizuje głównie poprzez Regionalny Ośrodek Kultury „Mazury Garbate” w Olecku, Stowarzyszenie Twórców Ludowych Mazur i Suwalszczyzny (z siedzibą w Olecku) i Stowarzyszenie Sportów Ekstremalnych.

Gminne Ośrodki Kultury prowadzą zajęcia sportowe i artystyczne dla dzieci i młodzieży oraz organizują wystawy, koncerty i inne wydarzenia kulturalne. Mieszkańcy EGO mogą uczęszczać również na zajęcia nauki gry na perkusji, fortepianie, trąbce, klarnecie i saksofonie w Państwowych Szkołach Muzycznych I stopnia w Ełku i Gołdapi.

Na terenie EGO w 2006 r. funkcjonowało również 20 bibliotek bądź ich filii. Od 1999 r. ich liczba pozostała niezmienną (jednak o 11079 spadła liczba woluminów księgozbioru, o 2456 – czytelników i 104,2 tys. – wypożyczeń na zewnątrz).

Z przeprowadzanego przez statystykę publiczną co dwa lata badania instytucji kultury wynika, iż zarówno w 2003 r., jak i 2007 r. na terenie EGO funkcjonowało 11 instytucji kultury. Zorganizowały one jednak o 396 imprez kulturalnych mniej, zanotowano również o 50,8 tys. mniej

---

³⁰ *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa warmińsko-mazurskiego 2006*. Warmińsko-Mazurskie Centrum Zdrowia Publicznego. Olsztyn 2007.

uczestników imprez. W 2007 r. działały 34 zespoły artystyczne (w 2003 r. – 44), które zrzeszały 324 członków (cztery lata wcześniej – 509) w 8 kołach zainteresowań.

Kapitał społeczny

Stopień społecznej aktywności mieszkańców regionu EGO określić można między innymi poziomem organizowania się w formie organizacji pozarządowych oraz frekwencją wyborczą.

Na terenie gmin EGO zarejestrowanych jest 248 **organizacji pozarządowych**. W powiecie ełckim istnieje 130 organizacji pozarządowych (wraz z Ochotniczą Strażą Pożarną – 150), spośród których aktywnych jest ponad 80 podmiotów. Większość z organizacji powiatu ełckiego ma siedzibę w mieście Ełk, swoją działalność kierują jednak również na obszary wiejskie powiatu, dlatego też zostały uwzględnione w analizie. W powiecie gołdapskim występują 62 organizacje (78 razem z OSP), z czego aktywnie działa 25 stowarzyszeń. W powiecie oleckim istnieje 56 organizacji (74 uwzględniając OSP), z czego mniej niż 10 podmiotów wykazuje aktywność i skuteczność w działaniu. Organizacje pozarządowe zajmują się głównie działaniami związanymi ze sportem, zdrowiem, pomocą społeczną, dziećmi i młodzieżą, rozwojem lokalnym i otoczeniem biznesu oraz kulturą, edukacją i sztuką.³¹ Listę organizacji aktywnie uczestniczących w życiu społecznym obszaru EGO przedstawiono w zał. nr 2.2.

Aktywność obywatelska ludności zamieszkującej badany obszar, wyrażona frekwencją wyborczą w wyborach do Sejmu RP z dnia 21.10.2007 r., wyniosła średnio 38,38% i była niższa od wojewódzkiej o 9,62 pp (tab.1). W wyborach samorządowych (w głosowaniu z dnia 12.11.2006 r.) udział wzięło 46,53% mieszkańców uprawnionych do głosowania. Był to wyższy (o 0,19 pp.) odsetek niż w województwie.

Najwyższą aktywnością wykazała się gmina Stare Juchy (64,77%), najniższą natomiast Olecko (39,99%). Frekwencję niższą od średniej w województwie warmińsko-mazurskim zanotowano również w gminach: Kowale Oleckie, Dubeninki i Prostki.

Tabela 2. Frekwencja w wyborach do Sejmu RP i w wyborach samorządowych

WYSZCZEGÓLNIENIE	Wybory do Sejmu RP z 21.10.2007 r.			Wybory samorządowe - głosowanie w dn. 12.11.2006 r.		
	Liczba uprawnionych do głosowania	Liczba wydanych kart	Frekwencja wyborcza w %	Liczba uprawnionych do głosowania	Liczba wydanych kart	Frekwencja wyborcza w %
Kalinowo	5329	1644	30,85	5356	2678	50,00
Prostki	5805	1763	30,37	5771	2665	46,18
Stare Juchy	3131	1022	32,64	3239	2098	64,77
Banie Mazurskie	3284	1123	34,20	3347	1903	56,86
Dubeninki	2583	876	33,91	2615	1157	44,24
Gołdap	16090	6800	42,26	15626	7425	47,52
Kowale Oleckie	4261	1300	30,51	4352	1896	43,57
Olecko	16859	7651	45,38	17006	6800	39,99
Świątajno	3190	1065	33,39	3200	1541	48,16
Wieliczki	2652	1006	37,93	2676	1241	46,38
Razem	63184	24250	38,38	63188	29404	46,53
Województwo	1133071	543928	48,00	1120129	519159	46,35

Źródło: Dane Państwowej Komisji Wyborczej: www.wybory2007.pkw.gov.pl, www.wybory2006.pkw.gov.pl

³¹ Zintegrowana strategia rozwoju...

2.4. Specyfika obszaru EGO

Na specyfikę subregionu EGO największy wpływ miał fakt wcielania terenów wszystkich trzech dzisiejszych powiatów EGO do tych samych organizmów państwowych na przestrzeni dziesięcioleci. Od początku XVIII w. do połowy XX w. terytorium to było częścią państwa niemieckiego w jego różnych formach prawnoustrojowych. Podczas panowania krzyżackiego, pruskiego i niemieckiego w Prusach Wschodnich nastąpił jednak znaczący rozwój cywilizacyjny, między innymi w postaci lokacji miast, rozwoju sieci drogowej, nowoczesnego systemu wymiany handlowej i organizacji państwowej. I i II Wojna Światowa oraz liczne pożary na przestrzeni wieków niszczyły dobytek kulturalny i materialny omawianych terenów, jednakże w każdej z gmin obszaru EGO występują liczne, jednolite pod względem architektonicznym i układem przestrzennym obiekty antropologiczne takie, jak: zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, chaty mazurskie, domy i kamieniczki.

Obecny kulturowy charakter subregionu EGO został ukształtowany przed wieloma wiekami w czasie zgodnego współzamieszkiwania tych terenów przez kilka grup narodowościowych, m.in. Polaków, Niemców, Litwinów. Stanowi on unikalną mieszankę tradycji ludności miejscowej oraz zwyczajów przybywających osadników.

Kluczowymi sektorami dla całego obszaru są przede wszystkim turystyka i rolnictwo. Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy najważniejszym kierunkiem rozwoju, do którego predestynowany jest ten subregion jest turystyka. Ograniczenia rozwoju gospodarczego powodowane są m. in. przez: negatywne zjawiska demograficzne i społeczne, które wymagają działań aktywizujących obszar oraz zasadniczego zwiększenia miejsc pracy na terenach wiejskich, znaczna wrażliwość obszaru na antropopresję, która zwiększa nakłady na inwestycje, znaczne zasoby niezagospodarowanych gruntów po gospodarstwach państwowych. Do najważniejszych walorów obszaru zaliczyć można: położenie w strefie przygranicznej z istniejącym przejściem granicznym w Gołdapi i projektowanym przejściem drogowym w Perłach, dotychczasowy rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwój przedsiębiorczości w oparciu o istniejącą Specjalną Strefę Ekonomiczną w Gołdapi, rozwój funkcji uzdrowiskowej w Gołdapi, wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe obszaru oraz układ drogowy wiążący obszar z krajowym układem dróg szybkiego ruchu (drogi krajowe nr 16 i nr 65).³²

Gminy obszaru EGO są najmniej zamieszkane w województwie. Wspólnym problemem wszystkich gmin analizowanego obszaru są ograniczone możliwości edukacyjne i szkoleniowe dla młodych mieszkańców (zwłaszcza na poziomach wyższych niż gimnazjalny), jak również starszych, chcących się przekwalifikować, co powoduje migrację ludności i w efekcie przyczynia się do ujemnego salda migracji i starzenia się społeczności.

Położone we wschodniej części województwa tereny gmin obszaru EGO, posiadają unikalny mikroklimat, różnorodną szatę roślinną, obszary wodne z doskonałymi warunkami do żeglowania i wędkowania oraz leśne z bogactwem zwierzyny i ptactwa, z powodzeniem nadające się do polowań czy grzybobrania, predestynowane są szczególnie do rozwoju wszelkich form aktywności turystycznej oraz istniejącej na ich terenie bazy noclegowej. Turystów przyciąga także sąsiedztwo terenów EGO z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej i możliwość przekroczenia granicy przejściem granicznym w Gołdapi.

Dla prawidłowego rozwoju funkcji turystycznych obszaru EGO niezbędna jest odpowiednia infrastruktura turystyczna, obejmująca zarówno bazę noclegową zbiorowego zakwaterowania, jak i dostępne dla turystów pokoje gościnne i kwatery agroturystyczne, a także punkty gastronomiczne, biura obsługi i informacji turystycznej, szlaki turystyczne, kolejki, mola, pomosty, przystanie, wypożyczalnie sprzętu wodnego i sportowego, boiska i obiekty sportowe, urządy kąpieliska itp.

---

³² Na co wskazuje m.in. „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego”. Załącznik do Uchwały Nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2002 r.